

1944. Uz novinske članke dane su i bilješke, priložen je popis izvora i literature, popis članica Okružnog odbora AFŽ-a za Hrvatsko primorje i Okružnog odbora AFŽ za Gorski kotar, koje su izabrane na prvim okružnim konferencijama, te članica Oblasnog odbora AFŽ-a Istre, koje su također izabrane na Prvoj oblasnoj konferenciji. Objavljeni su i sažeci knjige na hrvatskom i na talijanskom jeziku. Publiciranje članaka iz pojedinog lista popraćeno je i slikom naslovne stranice novina.

Knjiga Antuna Girona i Mihaela Sobolevskog o Gorankama, Istrankama i Primorkama u narodnooslobodilačkoj borbi lijep je dar ženama zapadne Hrvatske uoči Međunarodnog dana žena 1978. godine.

Muzej narodne revolucije u Rijeci, kao izdavač, pravodobno je osjetio potrebu da upravo time pridonese kulturnoj afirmaciji toga Dana žena i na području povijesti, točnije rečeno — narodnooslobodilačkog rata i socijalističke revolucije. (Trebalo bi reći da ovo nije nov izdavački pothvat te riječke institucije — Muzej je dosad objavio više edicija iz povijesti radničkog i narodnooslobodilačkog pokreta s područja na kojem djeluje.) Međutim, uvodni tekst zapravo je jedan od naših prvih poslijeratnih ozbiljnijih pokušaja da dodemo do pisane povijesti AFŽ-a, odnosno žena koje su sudjelovale u NOP-u. Tekst je napisan stručno, pa čak i sa znanstvenim pretenzijama. Autori su ukratko ukazali na položaj žene u staroj Jugoslaviji, na osnivanje organizacije AFŽ općenito, na razvoj i aktivnost AFŽ-a u Gorskom kotaru, Hrvatskom primorju i Istri. Autori su se pri tome koristili podacima iz literature i iz štampe, ali i iz povijesne građe — i one iz periodike i one arhivske, pa su uspjeli dati gotovo zaokruženu sliku odabrane teme. Dakako, autori nisu imali zadatak da daju znanstveni tekst, međutim, pohvalno je što su se potrudili i uspjeli dati prvi pregled takve vrste o zapadnoj Hrvatskoj u NOB-u. Izbor objavljene novinske građe, s uvodom u nju, omogućit će odsad i lakše istraživanje i proučavanje povijesti AFŽ-a, odnosno sudjelovanja žena Istre, Hrvatskog primorja i Gorskog kotara u narodnooslobodilačkom ratu i socijalističkoj revoluciji općenito.

Petar Strčić

M. KOLAR-DIMITRIJEVIĆ — Z. ČEPE, INA-Rafinerija nafte Sisak 1927—1977, Sisak 1977, 281 str.

U povodu 50-godišnjice rada, INA-Rafinerija nafte Sisak i Muzej Sisak, uključujući se radno u proslavu 40-godišnjice KPH i dolaska Josipa Broza Tita na čelo KPJ, te njegova 85-og rođendana, objavili su potkraj 1977. godine knjigu Mire Kolar-Dimitrijević i Zlatka Čepe s naslovom INA-Rafinerija nafte Sisak 1927—1977, u kojoj je prikazan ekonomski razvoj sisačke rafinerije u sklopu društveno-ekonomskih prilika u samom Sisaku, ali i u Hrvatskoj, pa i u Jugoslaviji. Uz to je posebna pažnja posvećena razvoju radničkog pokreta u tom

privredno i društveno važnom radnom kolektivu. M. Kolar-Dimitrijević napisala je dio pod naslovom Rafinerija nafte od osnutka do oslobođenja zemlje, a Z. Čepo, INA-Rafinerija nafte Sisak od oslobođenja zemlje do 1977.

Na početku knjige je uvodna riječ direktora Rafinerije P. Husnjaka, predgovor autora, te poseban rad o povijesnom razvoju Siska od njegovih početaka do najnovijih dana iz pera B. Biličića s naslovom Historijat Siska.

Poseban su dodatak: Prikaz tehnoloških procesa autora M. Rosandića, Održavanje postrojenja što je napisao B. Vago, te Kronološki pregled najznačajnijih događaja Rafinerije nafte Sisak što ga je izradio M. Sigur.

M. Kolar-Dimitrijević podijelila je problematiku ekonomskog razvoja rafinerije, a njoj je podredila i razvoj radničkog pokreta, u pet poglavlja (Sisak i nafta prije izgradnje rafinerije, Izgradnja i rad Rafinerije Sisak 1927–1931, Rafinerija Sisak u kriznom periodu 1931–1934, Rafinerija Sisak u uvjetima predratnog privrednog rasta 1935–1941, Rafinerija Sisak za vrijeme drugoga svjetskog rata 1941–1945), koje je opet razdijelila odjeljcima, pa je tako postigla pregledno prikazivanje bitnih činjenica društveno-ekonomske osnovice Siska i rasta rafinerije od osnutka do ekonomske krize, zatim u kriznom razdoblju i u vremenu privrednog uspona, te u toku rata i socijalističke revolucije. Pri izradi tog teksta autorica se služila savjesno i iscrpno arhivskom i drugom građom (od novina do sjećanja pojedinih sudionika) i tako obradila izgradnju sisačke rafinerije nafte, njezine proizvodne kapacitete i preradu nafte, različite ekonomske i političke interese — od državnih do privatnih — koji su dolazili do izražaja u eksploataciji nafte. Na kraju je svakog poglavlja (osim prvog) prikaz radničkog pokreta, njegova sindikalnog dijela prvenstveno, ali i političkog, u toku raznih akcija, a prikazan je i radni i materijalni položaj radnika rafinerije. To je urađeno solidno: pogotovo ono što se odnosi na prikaz djelovanja radničkog pokreta u samoj rafineriji. Šteta je samo što su izostala najnužnija objašnjenja složenosti radničkog pokreta, i političkog a osobito sindikalnog njegova dijela, u to vrijeme. Složenost radničkog pokreta ogledala se i među radnicima sisačke rafinerije jer je proizvodnja nafte bila zanimljiva za razne snage u radničkom pokretu i izvan njega, pa se on razvijao i u rafineriji ne samo u ovisnosti o samoj naftnoj industriji nego i o prilikama u Hrvatskoj i Jugoslaviji i, dakako, u samoj radničkoj klasi i njezinim organizacijama ili organizacijama u kojima je ona bila okupljena.

Tekst Zlatka Čepe također je podijeljen u pet poglavlja (Rafinerija nafte Sisak do uvođenja samoupravljanja 1945–1950, Rafinerija nafte Sisak do prve rekonstrukcije 1950–1956, Rafinerija nafte Sisak do osnivanja INE 1957–1964, INA-Rafinerija nafte Sisak 1965–1968, INA-Rafinerija nafte Sisak danas i sutra), a ova opet u odjeljke, čime je problematika pregledno izložena. I Čepo se poslužio arhivskim (uglavnom iz same rafinerije) i drugim izvorima za obradu prikaza privredno-ekonomskog razvoja rafinerije, također i za obradu razvoja društveno-političkih i ekonomskih odnosa u administrativnom periodu, a zatim u samoupravljanju od njegovih početaka do danas. Autor je iscrpno i solidno prikazao razvoj proizvodnje, rezultate poslovanja, kadrovsku strukturu, rad organa samoupravljanja i rad društveno-političkih organizacija u toku tridesetak godina nakon oslobođenja, a izložio je i glavne tendencije daljnjeg razvoja rafinerije.

Knjiga je lijepo grafički opremljena, u njoj ima i mnogo foto-materijala koji prikazuje razvoj rafinerije i djelovanje njezinih radnika, pa je tako solidan tekst još i dobro ilustriran.

Na kraju može se reći da je ta knjiga M. Kolar-Dimitrijević i Z. Čepe dobar doprinos povijesnoj literaturi o pojedinim značajnim poduzećima ili tvornicama, a također o razvoju radničkog pokreta, jer dobar dio tekstova ovo dvoje autora upravo se i odnosi na razvoj radničkog pokreta u prošlosti i sadašnjosti.

Bosiljka Janjatović